

Een Kleine Golfgeschiedenis *Een korte blik op de herkomst van Golf*

door Ab Bloemendaal

Golf & Country Club Hooge Graven
Ommen, september 1999

Inleiding

Over golf is heel veel geschreven.

Niet verwonderlijk want golf wordt al heel lang gespeeld.

Voor zover we kunnen nagaan al meer dan zevenhonderd jaar. Voor een deel komt dat ook omdat het in het verleden veelvuldig werd gespeeld door vorsten – en vorstinnen! – en aangezien hun bezigheden altijd onderwerp van gesprek vormden is veel ervan behouden gebleven. Dit bracht ook mee dat van het begin af aan, zekere afspraken golden bij de beoefening van golf. Die afspraken zijn in de loop der jaren tot een traditie geworden die evenzeer deel uitmaken van het spel als de spelregels.

De etiquette die ons in Nederland via de GVB toets wordt bijgebracht is eigenlijk een afspiegeling van dat lang geleden overeengekomen gedrag. En dat is niet voor niets. Golf is een spel waarbij het gedrag van ieder, invloed heeft op het spelgenoege van anderen. Daarmee is het baangedrag, de etiquette dus, van minstens zoveel belang als de regelkennis.

Veel zaken die misschien nu wat zonderling aandoen in onze sport, vinden hun oorsprong in een ver verleden.

Wie aan golf gaat deelnemen, komt daarmee terecht in een heel eigen wereld. Vooral in uitdrukkingen, tradities en gewoonten komen termen voor die uit een ver verleden stammen maar die nu nog steeds behoren tot de bagage van ieder die in de golfwereld werkelijk thuis wil zijn.

Het leek daarom aardig iets te vertellen over die vroegere tijd. Niet het minst omdat Nederland zeer betrokken was bij die vroegere “golftijd”. Al is dat niet iets dat zonder discussie beweerd kan worden. Want inwoners van Groot Brittannië blijken daar heel anders over te denken...!

Ook daarover vindt U iets terug.

Veel genoeg bij deze ...”Kleine Golfgeschiedenis”

Over de duistere herkomst van golf.

Zoals misschien bekend is woedt er al jarenlang een verwoede strijd op papier over de herkomst van golf. Britse publicisten vermelden in meerderheid dat er ergens in de Lage Landen bij de Zee, belachelijke figuren rondlopen die de herkomst van golf in Holland plaatsens.

Zij verwijzen dan meestal naar de 17^e eeuwse schilderijen, vooral van de schilder Avercamp, waarop te zien is dat het meer op een soort ijshockey lijkt en dus niets met golf te maken zou hebben. Maar hebben ze gelijk. Of heeft Nederland wel degelijk aanspraken op de herkomst van golf in de lage landen?

Wat is geschiedenis

Zoals met veel historische “feiten”, op een bepaald moment schijnt het er niet meer toe te doen of het onweerlegbaar bewijs geleverd is, maar of men een verhaal heeft “dat aldus gebeurd zou kunnen zijn” Dat slaat op vele historische personen. Men legt hen uitspraken in de mond waarvan inmiddels

vast staat dat zij die nooit gezegd hebben. Goed historisch onderzoek is dus een voorwaarde. Dit verdient de aandacht omdat Nederland een eminent golfhistoricus heeft voorgebracht: Steven van Hengel. (overleden 1985) Niet de eerste de beste. Als een van de weinige buitenlanders erelid van de "Royal and Ancient"

Het is in elk geval de moeite waard de belangrijkste gedocumenteerde feiten eens op te sommen. Tezamen met de smeùige legende sfeer die aan alles hangt dat lang geleden is gebeurd.

Floris V en Gerard van Velzen

(Het verhaal gaat.....)

Zoals de Schotten hun golfhistorie altijd beginnen bij het verbod tot golfen in de "Act of Parliament" uit 1457, zo begint de Nederlandse golfgeschiedenis bij Floris V en de snode Gerard van Velzen, de ridder die hem vermoordde. En dat allemaal in 1296, of zoals de ouderen nog leerden: "1296 Floris V door d'edelen vermoord" Hoe zat dat in elkaar en hoe kwam het dat, dat Hollands-Amsterdamse drama (door Vondel tot "Gijsbrecht van Amstel" gedramatiseerd) iets met GOLF te maken zou hebben.

Het verhaal gaat als volgt. De burgers die de moord op hun heer Floris wensten te wreken belegerden de burcht van Gerard van Velzen, de Kronenburg in Loenen aan de Vecht. Maandenlang hield de burcht het vol maar uiteindelijk moest men zich toch overgeven wegens voedselgebrek. Dat gebeurde op 26 december 1296 na een beleg van zes maanden. Gerard werd door de belegeraars ter dood gebracht voor zijn eigen kasteel. Het verhaal gaat nu dat vanaf 1297 elk jaar op tweede kerstdag een "golftoernooi" werd gehouden. Er waren acht spelers die een houten bal voort sloegen te beginnen in Loenen bij het Rechthuis, dan via de keukendeur (!) van het kasteel Kronenburg naar een molen aan de Vecht, dan via een ander bezit van Van Velzen, het kasteel Huis te Velde, terug naar het Rechthuis in Loenen. Een afstand van 4500 m. De bal werd nog niet in een hule geslagen maar tegen een deur. Het verhaal vermeldt verder zulke mooie details als: de heer van Kronenburg diende wanneer de spelers de bal bij de Kronenburg hadden gebracht, een vat bier ter beschikking te stellen. Bij Huis te Velde diende de heer een vat appelen aan te bieden. Bovendien diende alle schade die aangericht was door de spelers - ook toen vloog er wel eens een bal verkeerd, zeker na dat vat bier dat ze niet mee zullen hebben gesleept! - door afstammelingen van Van Velzen te worden vergoed. Een mooie legende maar niet veel meer zoals een andere golfhistoricus, Dr. A. Brongers, heeft vastgesteld. Ook het routekaartje van die "wedstrijd" bleek een inventie te zijn van een overenthousiaste schoolmeester. Maar elke golfer moet toch mee kunnen praten over deze legende. Vandaar dus.

Colf en Kolven

Het is de moeite waard, even stil te staan bij de verwarring die telkens weer opduikt wanneer "Kolven" en "Colf" met elkaar worden verward. Een misverstand dat in de geschiedschrijving vooral in Groot Brittannië, steeds weer opduikt. Er bestond dus een "Spel metten Colve" en "Kolven".

Het een - Colf - is duidelijk uit de bronnen te begrijpen als een buitenspel (cross country zouden wij nu zeggen) het ander - Kolven - een "indoor" spel in een lange hal met aan beide zijden een doel in de vorm van een grote kegel.

Een aardig detail is, dat de maker van de:"Colve:" de stok dus - onze huidige "club" - de man was die ook de kolf maakte voor de musketten. Het oude woord dat daarvoor werd gebruikt was "klovenier" Zo weet U ook waaraan de "Kloveniersburgwal" of de Klovenierssteeg hun naam ontleenden.

Bij dit alles dient echter wel te worden bedacht dat dit allemaal wel leuk is, maar dat golf, het spel zoals wij dat nu allemaal spelen, echt Schots is. Golf zoals wij dat nu begrijpen is een spel dat wordt gespeeld met meerdere stokken waarbij: "een speler een bal voort slaat tot hij in een hule tot rust is gekomen. Als wedstrijd te spelen voor het minste aantal slagen." (vrij vertaald weergeven) Dit spel is Schots van oorsprong. De beschrijving van vele gelegenheden waarbij op deze wijze werd gespeeld laat daar geen twijfel over bestaan.

Buiten Colf bestonden er nog twee spelen die als voorloper van het huidige golf worden beschouwd: jeu de mail en choule. Van “mail” dat ook in Nederland veel werd gespeeld is ons woord “malie” afkomstig en “maliebaan”.

Een paar laatste fraaie details kunnen niet onvermeld blijven. In een charter uit 1360 dat in Brussel bewaard is gebleven staan straf en boete vermeld voor wie binnen de muren het “spel metten colve pleegde ...”; “wie het spel metten colve speelt binnen de muren, doet dit op poene van twintig schellingen of het verlies van zijn overkleed...” (vrij weergegeven). Een ander is een traktaat dat is bewaard waarin de “Burgemeesteren van Haarlem” de rechten verleenden voor het maaien van een stuk land buiten de zuidelijke wal van de stad, waarop het colfspel plaats vond. Het recht dit stuk land voor COLF te gebruiken was verleend in 1497 door Philips de Goede, toen Graaf van Holland. Haarlem had dan ook geen last van vernielde ruiten of andere eigendommen door fanatieke “colvers”

Golf is “Oud Hollands”

Er worden ook steeds weer nieuwe bronnen gevonden waaruit blijkt in welke mate toch door Nederlanders COLF werd gespeeld. Onlangs nog vond men in de dagboeken die zijn bijgehouden in “het Behouden Huys” tijdens de overwintering op Nova Zembla - nog voor 1600 dus - een vermelding dat men voor ontspanning zich bezig hield met o.a ... het colfspel! Waarbij de ballen en de stokken uit hout en walvisbeen werden vervaardigd.

Ook in de archieven van de Verenigde Oost Indische Compagnie (VOC) worden voortdurend vermeldingen aangetroffen waaruit blijkt dat men colf speelde. Blijkens een artikel in de “Times of Ceylon” (nu Sri Lanka) van 1932 had men in de nog aanwezige archieven van de VOC meerdere vermeldingen gevonden van bestelling van golfmateriaal: ”... on the golf course ... 21 golf balls and 19 ditto sticks...”. De VOC was in Colombo - Ceylon gevestigd van 1651 tot 1796. Uit de verdere archiefstukken blijkt dat de functionarissen gewend waren in Holland golf te spelen. Lang voor die tijd dus al. Tot zover de Nederlandse kijk op de geschiedenis van colf/golf

Golf in Schotland

De Schotten, en niet alleen zij maar eigenlijk heel Groot Brittannië, hebben een geheel eigen verhaal en dat komt men zeer vaak tegen. Omdat echter daarin veel historisch zeer belangrijke figuren optreden, hebben die verhalen een veel grotere bekendheid gekregen en daarmee een veel grotere indruk van authenticiteit.

Dat begint al natuurlijk met “GOLF, A Royal and Ancient Game” als een vermelding die snorkt van autoriteit. Want de “Royal and Ancient” is natuurlijk St Andrews en dat is het gezag van golf. Het is niettemin waar. De Schotse koningen (en koninginnen) speelden allemaal golf. Toch was golf ook een normale volkssport. Zozeer zelfs dat James II in 1457 een decreet liet uitvaardigen dat golf verboden zou moeten worden omdat zijn onderdanen te weinig deden aan oefenen met pijl en boog. En dat had hij harder nodig, want oorlogen met Engeland waren schering en inslag. In archaïsch Engels ” ... futbawe and the golfe be vtterly criyt done... “. Maar de Stuart familie maakte het vooral ook een sport van koningen.

De dochter van James V was Mary Stuart (voor de Schotten “Mary Queen of Scots”). Het is bekend dat zij ook (!) in golf hartstochtelijk was. Later toen Elisabeth I haar liet onthoofden hield ze op met golf. Ze kon haar hoofd er niet meer bijhouden, zei men.

Overigens, het was heel normaal dat de aristocratie een partij golf speelde met gewone burgers en handwerkslieden. James VI speelde eens een partij golf met een schoenmaker. Hij won de partij en moest geld lenen om de man te betalen.

Die hield er nog een pub aan over!